

Spisovatelka a dramatička 1862–1946

Jedné jarní noci se v domě U Bílého lva v Kutné Hoře narodilo děvčátko s uhrančivýma očima, kterému dali jméno Gabriela. Tatínek jí bohužel zemřel, sotva jí byl rok, ale když se maminka později znovu provdala za plaňanského obchodníka Josefa Váňu, dostala malá Gabriela hodného nevlastního tatínka, který si ji zamiloval, jako by byla jeho vlastní. Gabriele i jejím mladším sourozencům předčítal z knih a novin, maminka zase vyprávěla pohádky a hrála na piano, a tak se v malé dívence pomalu probouzela láska k umění.

Když jí bylo osm let, přikočovala do městečka divadelní společnost. Gabriela sledovala herce při zkouškách i později na jevišti a jejich život ji oslnil natolik, že se k nim zatoužila připojit. Rodiče však měli s chytrou dcerkou jiné plány – sotva vychodila plaňanskou trojtřídku, poslali ji k pražské tetě Luise, aby mohla navštěvovat lepší školy.

Manželem tety Luisy byl František Dvorský, spisovatel a archivář, který se přátelil s řadou českých vlastenců, scházejících se pravidelně v jejich smíchovském bytě. Debatovali o kultuře a umění a zvědavá Gabriela, která si vždy našla záminku, aby mohla jejich rozhovorům naslouchat, si všechno ukládala hluboko do paměti. Viděla při tom, že mezi diskutujícími vynikají i ženy – všichni naslouchali, když mluvila spisovatelka Karolína Světlá nebo Eliška Krásnohorská, a tehdy se Gabriela rozhodla, že bude jako ony. Ostatně zjistila už, že pro herectví jí chybí odvaha postavit se před publikum, proč by však pro divadlo nemohla psát dramatické kusy? Měla k tomu veškerou podporu tety Luisy i třídního učitele na dívčí měšťanské škole, který s uznáním pokyvoval nad jejími prvními literárními pokusy: „Jen tak dál, děvče, a bude z tebe skutečná spisovatelka!“

Nemýlil se. Gabriele bylo teprve deset let a už své blízké překvapila první hrou, kterou nazvala *Divadlo o hodné mamince a zlé Kačce*. Všichni byli nadšení a povzbuzovali ji k dalšímu psaní. A Gabriela se nedala dvakrát pobízet, ostatně, podnětů měla zanedlouho víc než dost.

Po studiích v Praze ji totiž rodiče poslali zlepšit si němčinu do Hodonína, kde tehdy žil Gabrielin strýc. Zprvu se mladé dívce nechtělo, ale nakonec si moravský venkov zamilovala – byl plný krásných tradic, obyčejů, písní a příběhů, ve kterých se svářila láska a nenávisť, bohatství a chudoba, a ve kterých vnímavá pozorovatelka Gabriela našla řadu motivů pro svou literární práci. A k tomu později i muže, který pro ni měl pochopení.

O mnoho starší pokladník místního cukrovaru, Jan Preiss, byl sice Němec, který mluvil česky s obtížemi, ale Čechy měl rád a svou Gabrielu podporoval nejen, když v převážně německém městě organizovala české plesy, ochotnické divadlo, anebo vyučovala děti národním dějinám, ale vážil si i její literární činnosti a neprotestoval, když Gabriela

svěřila domácnost hospodyni a sama se zavřela v pracovně, aby mohla v klidu psát. Díky takovým podmínkám na sebe úspěch nenechal dlouho čekat.

Krátce po vydání první povídkové knihy, kterou mladá autorka nazvala *Obrázky ze Slovácka*, ji oslovil rovnou ředitel pražského Národního divadla. „Vskutku zajímavé, co tuhle píšete!“ mnul si bradu František A. Šubert nad Gabrielinou knihou. „Napište mi podle této povídky hru, nasadíme ji hned v příští sezoně!“

A tak se v roce 1889 hrála na jevišti pražského Národního divadla Gabrielina *Gazdina roba*, o které zanedlouho mluvila celá Praha stejně jako o příští inscenaci tehdy osmadvacetileté autorky, kterou po nadšeném přijetí první hry nasadil ředitel divadla hned napřesrok.

Druhá hra nesla neobvyklý název *Její pastorkyňa* a vyprávěla o mladé Jenůfce, kterou ošidil milý a které chtěla hodná nevlastní matka Kostelníčka pomoci hrůzným činem – aby Jenůfka nepřišla do řečí a měla ještě šanci se vdát, zabila její sotva narozené dítětko.

Tragický příběh však tehdy pobouřil veškerou pražskou uměnímilovnou společnost. Někteří lidé sice Gabrielu chválili za odvahu, se kterou vykreslila pokryteckou vesnickou morálku, většinou jí však zlořechli za to, že zhanobila moravský venkov i slovácké nářečí. Marně se Gabriela bránila, že ona krásu nachází především v pravdě a že nelze zavírat oči před krutostmi, které ve jménu morálky páchají lidé i na tolik ctěném venkově. Svou hrou narušila idylický obrázek vesnického života, kterému chtěli mnozí čeští vlastenci věřit, neboť si mysleli, že právě odtud pramení nejčistší zdroj obrození českého živlu. Kvůli nepřízni publika tak byla hra uvedena jen v několika reprízách a pak ji musel ředitel Šubert z repertoáru Národního divadla stáhnout.

Kritika, která se na Gabrielinu hlavu snesla, by byla příliš i pro zralého autora, natož pro mladičku spisovatelku. „Nadlouho mi vyrazila pero z ruky,“ stěžovala si pak v dopisech přítelkyním, které se od ní neodvrátily, a v zoufalství dokonce spálila i některá svá rozpracovaná díla. Ráda pak následovala svého muže do Korutan, kde našel novou práci, anebo se vydávala na daleké cesty do Ruska či Francie. Novou odvahu psát v sobě sice zase našla, avšak nikdy se už nepokusila o tak upřímnou výpověď jako ve svých prvních hrách.

Přestože Gabriele tehdejší diváci nerozuměli, čas jí dal posleze za pravdu. Pár let po rozporuplné premiéře ji hudební skladatel Leoš Janáček požádal o svolení ke zhudebnění *Její pastorkyně* a v roce 1904 svou operu poprvé uvedl na jevišti brněnského divadla. Brzy se hrála i v Praze a Vídni, a nakonec se stala nejznámějším českým operním dílem hraným na předních světových scénách. Dodnes tak Gabriela Preissová skrze ústa Kostelníčky či nebohé Jenůfky promlouvá k tisícovkám nadšených posluchačů, naslouchajících moravské slováčtině po celém světě.

KT, AM

Automobilová závodnice 1900–1994

Ostré italské slunce se opíralo do kapoty Eliščina vozu, zatímco projížděla další zatáčkou. Sedadlo měla drobounká závodnice podložené a pedály nastavené prkny, aby na ně vůbec dosáhla a mohla své svištící Bugatti snáze ovládat. A že to byla fuška! Vůbec to nešlo lehce jako dnes, tehdejší auta byla zkrátka stavěná pro muže. A přesto byli všichni slovně závodníci za ní. Campari, Divo i Chiron. Dostala se do vedení! Ona, obyčejné děvče z Olomouce, měla šanci vyhrát jeden z nejnáročnějších automobilových závodů světa, věhlasnou Targu Florio! Eliška se zachvěla nadšením, sešlápla plyn až na podlahu a s ještě větším odhodláním se řítila kupředu horským terénem.

Zničehonic se však začalo zpod kapoty kouřit.

„To ne, teď ne!“ pomyslela si Eliška, protože jí bylo hned jasné, že se motor přehřívá a chladič potřebuje doplnit vodu. Naštěstí se na závod pečlivě připravila, strávila hodiny zkoumáním map a celou trasu si prošla i po svých, takže teď dobře věděla, kde vodu sehnat. Zastavila s hrozivě kouřícím vozem u krajnice, seběhla po stráni k nedalekému potůčku a nabrala dostatek vody, aby si s rozžhaveným motorem poradila. O chvíli později tak mohla pokračovat v jízdě a zanedlouho svým soupeřům zase šlapala na paty.

Toho slunného dne roku 1928 projela Eliška cílovou páskou pátá, přesto však měla důvod slavit – stala se historicky první závodnicí, která náročnou trasu Targa Florio zvládla dojet do konce.

„Pašák!“ mával na ni z tribuny radostně její muž Čeněk. Byl také závodník, a tak dobře věděl, jak velkého úspěchu Eliška právě dosáhla. O tom, že to dokáže, však nikdy nepochyboval. Věřil jí od první chvíle, kdy ji potkal, a byť bylo tehdy Elišce teprve šestnáct let, brzy kurážné a pro motorismus zapálené dívce navrhl, aby mu – tehdy už zkušenému jezdcí – seděla po boku coby navigátorka. A udělal dobře – už při první společné jízdě vyhráli zlatou medaili.

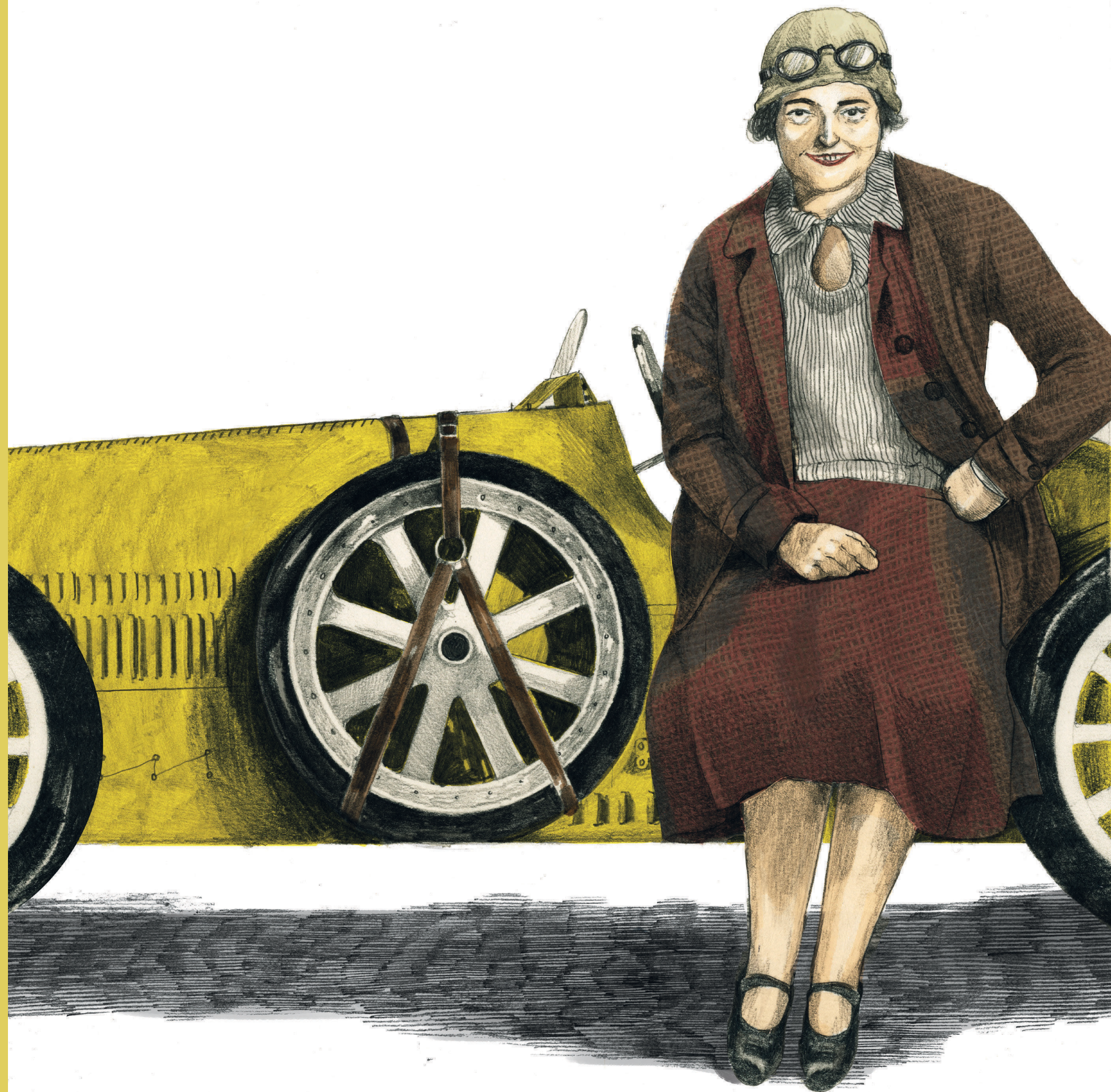
O rok později pak stála Eliška na startu se svým vozem, který s Čěnkem pořídili přímo z dílny věhlasného francouzského konstruktéra Ettore Bugattiho, poprvé sama, a řítila se po dráze tak neohroženě a přitom obratně, že hned napoprvé vybojovala hlavní trofej. Všem, kteří tehdy tvrdili, že tu nedělel pánbůh doma, když dopustil, aby závod vyhrála ženská, se pak rozhodla ukázat, co v ní vězí tím, že se svému milovanému sportu začala věnovat profesionálně. Od té doby vyhrávala závod za závodem, ze stupínku vítězů mávala nadšeným fanouškům, psalo se o ní v tisku a poštovní schránka jí přetékala lístky s vřelými gratulacemi. Kdo ví, kam by její hvězda vystoupala, kdyby nebylo toho nešťastného závodu, Velké ceny Německa, o kterou se s ostatními pokusil změřit síly Čeněk.

Eliška tehdy na tribuně skoro nedýchala vzrušením, držela pěsti a zároveň v duchu svírala volant s Čěnkem, aby mu pomohla vybrat příští ostrou zatáčku. V té se však stalo něco strašlivého. Čeněkův vůz se převrátil a v plné rychlosti narazil do skály. Když k němu přiběhli lékaři s nosítky, bylo už pozdě, Čeněk byl mrtvý.

Ten den Eliška se závoděním skoncovala a nezměnila své rozhodnutí, ani když ji přemlouvali – bez milovaného Čenka pro ni svět rychlých vozů ztratil smysl. Namísto toho se vypravila na cesty, kde chtěla přijít na jiné myšlenky. Po návratu do Československa se však ke své profesi přece jen vrátila. Sama sice nezávodila, ale podílela se na přípravách výstavby Masarykova okruhu v Brně, jednoho z největších autodromů u nás, na který pak mnohokrát přilákala nejlepší závodníky své doby. Díky jejímu věhlasu i osobnímu kouzlu se po brněnské trati proháněl kupříkladu i Enzo Ferrari.

Přestože na dráze strávila Eliška pouhých pět let, stala se skutečnou legendou závodnického světa. Za svoji kariéru se zúčastnila nespočtu závodů a v rovné dvacítce z nich získala i vítězné vavříny. Dodnes je proto považována za jednu z nejlepších automobilových závodnic všech dob.

AM

1992

rozdělení
Československa

2005

Angela Merkel zvolena
kancléřkou Německa

2015

Bidhya Devi Bhandari
zvolena prezidentkou Nepálu

v Saúdské Arábii
poprvé volily i ženy

1997

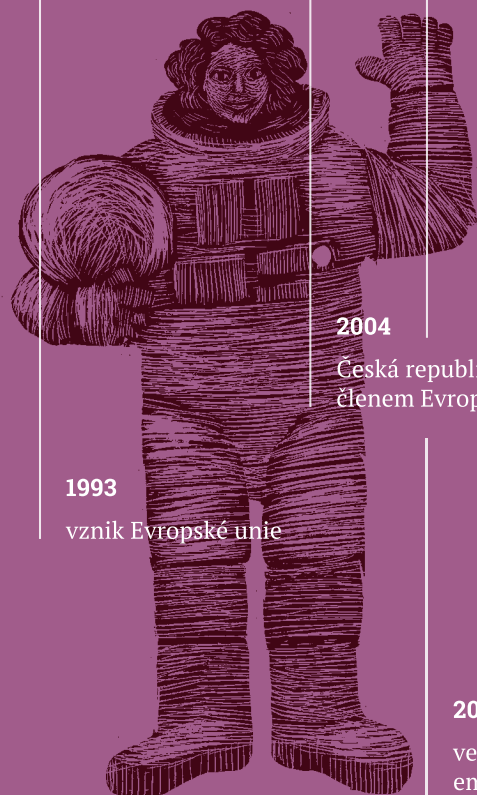
Kjótský protokol k Rámcové
úmluvě OSN o změně klimatu
zavazující země, které ho
podepsaly, ke snížení emisí

2009–2014

Sheikh Hasina byla ministerskou
předsedkyní Bangladéše

2016–2019

Theresa May byla
ministerskou předsedkyní
Velké Británie

2004

Česká republika
členem Evropské unie

1993

vznik Evropské unie

2015

od tohoto roku se
Evropa potýká
s migrační krizí

Pařížská dohoda má
nahradit dosavadní
Kjótský protokol

2013

Erna Solberg zvolena
ministerskou
předsedkyní Norska

2006

ve Spojených arabských
emirátech poprvé
volily i ženy

2016

Tsai Ing-wen zvolena
prezidentkou Tchajwanu

Kersti Kaljulaid zvolena
prezidentkou Estonska

Hillary Clinton
prohrála volební boj
o titul prezidenta USA

2017

Halimah Yacob zvolena
prezidentkou Singapuru

Jacinda Ardern zvolena
ministerskou předsedkyní
Nového Zélandu

2018

Sahle-Work Zewde
zvolena prezidentkou
Etiopie

Salomé Zourabichvili
zvolena prezidentkou
Gruzie

2019

Zuzana Čaputová zvolena
prezidentkou Slovenska

Mette Frederiksen
zvolena ministerskou
předsedkyní Dánska

2020

Aikateríni Sakellaropoulou
zvolena prezidentkou Řecka

2017

Katrín Jakobsdóttir
zvolena ministerskou
předsedkyní Islandu

Ana Brnabić
zvolena ministerskou
předsedkyní Srbska

2018

Mia Mottley zvolena
ministerskou předsedkyní
Barbadosu

2019

Sophie Wilmès
zvolena ministerskou
předsedkyní Belgie

Sanna Marin
zvolena ministerskou
předsedkyní Finska